

KIRJALLINEN KYSYMYS 509/2014 vp

Vaalipaikoilla tapahtuvan keräystoiminnan vaikutukset äänestysaktiivisuuteen

Eduskunnan puhemiehelle

Poliittisiin oikeuksiin kuuluva vaalioikeus on keskeinen perusoikeus demokraattisessa valtiossa. Vaalitoimintaa ohjaavat muun muassa vaalilaki, oikeusministeriön ohjeet sekä keskusvaalilautakunnat.

Äänestysaktiivisuus on yksi mittari, joka kertoo kansalaisten halusta ja valmiudesta osallistua edustukselliseen päätöksentekoon. Äänestysaktiivisuus on Suomessa valitettavan ja joissakin vaaleissa jopa huolestuttavan matala. Kansalaisia on pyritty aktivoimaan virallisella tiedottamisella ja viestinnällä. Lisäksi tiedotusvälineet uutisoivat vaalinalustunnelmia kiitettävästi. Myös ehdokkaat ja puolueet tekevät omia kampanjoitetaan tiedotusvälineissä, verkossa ja julkisilla paikoilla. Käytännössä lienee mahdotonta, ettei äänestysikäinen suomalainen huomaisi käynnissä olevia vaaleja.

Äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi on myös syytä kiinnittää huomiota niihin tekijöihin, jotka saattavat estää äänestysoikeuden käyttämisen. Vaalitulaisuus on arvokas ja monelle jännittävä tapahtuma, johon voi liittyä myös erilaisia pelkotiloja. Osa ihmisistä pelkää avoimia paikkoja, julkisia tiloja, viranomaisia, esiintymistä ja sosiaalisia kontakteja. Henkilö saattaa esimerkiksi sinänsä aiheettomasti luulla, että häntä tuijotetaan. Osa ihmisistä kokee ahdistuksen ja pelon tunteet niin voimakkaina, että he joutuvat sen vuoksi rajoittamaan osallistumistaan pelkäämiinsä tilanteisiin.

Vaalihuoneistoissa järjestetään luvanvaraisesti rahankeräyksiä. Poliisihallituksen arpajaishallinto on antanut 11.12.2013 päätöksen (2020/2012/5044), jolla mahdollistetaan rahankeräys lukuisille liitoille europarlamentti- ja eduskuntavaaleissa vuosina 2014 ja 2015.

Liitot tekevät arvokasta työtä, ja varat käytetään hyväntekeväisyyteen. Niiden tekemä työ ansaitsee kaiken mahdollisen tuen myös jatkossa. Lupaehdoissa korostetaan kuitenkin, ettei keräystoiminta saa häiritä vaalitoimintaa. Lisäksi muistutetaan, ettei äänestäjille saa syntyä sellaista vaikutelmaa, että vaalikeräykseen osallistuminen olisi velvollisuus.

Käytännössä monissa äänestyspaikoissa on mahdotonta äänestää ilman, ettei joutuisi kulkemaan valvotun keräyspisteen ohitse. Varsinkin pienillä paikkakunnilla syntyy helposti sosiaalinen paine keräykseen osallistumisesta. Äänestysaktiivisuuden osallistuminen tai osallistumattomuus voi olla osalla kansalaisista hyvinkin pienestä tekijästä kiinni.

Vaalitoimintaa hieman vastaava esimerkki löytyy Kelan toiminnasta. Kela on kieltänyt toimitiloissaan tapahtuvan poliittisten, uskonnollisten ja muiden ulkopuolisten toimijoiden järjestämän mainonnan sekä kampanjoimisen. Perusteluna Kela ja kanteluun vastannut oikeusasiamiehen päätös korostavat sitä, että asioiden hoitaminen vaatii keskittymistä, häiriöttömyyttä ja vahvaa tunnetta siitä, että viranomaisten toiminta on puolueetonta.

KK 509/2014 vp — Pauli Kiuru /kok

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko vaalipaikoilla tapahtuvan rahan-keräystoiminnan vaikutuksista äänestysaktiivisuuteen tehty selvityksiä,

onko kansalaisten mielipidettä vaalipaikoilla tapahtuvasta keräystoiminnasta selvitetty,

onko keräysluvan saaneille liitoille muodostunut tai muodostumassa pysyvä nautintaoikeus, joka asettaa eri toimijat eriarvoiseen asemaan ja

olisiko jatkossa syytä rauhoittaa vaalitoimitus ainoastaan itse päätarkoituksensa ja kieltää kaikki oheistoiminta?

Helsingissä 23 päivänä kesäkuuta 2014

Pauli Kiuru /kok

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Pauli Kiurun /kok näin kuuluvan kir-
jallisen kysymyksen KK 509/2014 vp:

*Onko vaalipaikoilla tapahtuvan rahan-
keräystoiminnan vaikutuksista äänestys-
aktiivisuuteen tehty selvityksiä,*

*onko kansalaisten mielipidettä vaalipai-
koilla tapahtuvasta keräystoiminnasta
selvitetty,*

*onko keräyslupan saaneille liitoille
muodostunut tai muodostumassa pysyvä
nautintaoikeus, joka asettaa eri toimijat
eriarvoiseen asemaan ja*

*olisiko jatkossa syytä rauhoittaa vaali-
toimitus ainoastaan itse päätarkoituk-
seensa ja kieltää kaikki oheistoiminta?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Vaalilain (714/1998) 56 § ja 72 §:n mukaan en-
nakkoäänestyspaikalla tai vaalipäivän äänestys-
paikalla taikka niiden välittömässä läheisyydes-
sä ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipan-
na tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehoituksia
eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa
äänestäjien vaalivapauteen. Äänestys on järjes-
tettävä siten, että vaalisalaisuus säilyy. Saapuvil-
la olevien on noudatettava vaalivirkailijoiden jär-
jestyksen ylläpitämiseksi ja äänestyksen häiriöt-
tömän kulun turvaamiseksi antamia määräyksiä.

Oikeusministeriön ennakoäänestyspaikko-
jen vaalitoimitsijoille ja vaalipäivän äänestykses-
tä huolehtiville vaalilautakunnille antamissa vaa-
liohjeissa todetaan muun ohella, että Poliisihalli-
tukselta rahankeräyslupan saaneet järjestöt voi-
vat suorittaa rahankeräystoimintaa ennakoää-
nestyspaikalla ja vaalipäivän äänestyspaikalla.
Keräyksen suorittaminen edellyttää, että keräys
voidaan järjestää siten, etteivät vaaliviranomai-
set joudu missään vaiheessa osallistumaan rahan-
keräykseen liittyviin tehtäviin, ja siten, ettei ke-
räystoiminta häiritse äänestyksen toimittamista.
Keräysjärjestelyistä ei myöskään saa syntyä ää-
nestäjälle sellaista vaikutelmaa, että vaalikeräyk-
seen osallistuminen olisi äänestämiseen liittyvä
velvollisuus. Nämä samat vaatimukset mainitaan
myös Poliisihallituksen lupaehdoissa.

Oikeusministeriön vaaliohjeissa todetaan
edelleen, että keräystä toimittavalle lipasvartijal-
le ja lippaalle tulisi mahdollisuuksien mukaan
järjestää sopiva tila, jonka tulee olla riittävän
etäällä varsinaisesta äänestystilasta, jotta keräys
ei häiritse äänestystä eikä äänestäjiä. Mikäli ää-
nestyspaikan olosuhteet ovat sellaiset, että ke-
räystoimintaa ei voida järjestää vaaliohjeissa
määriteltyjen ehtojen mukaisesti, keräystä ei voi-
da lainkaan toimittaa. Vaalivirkailijoiden on rat-
kaistava asia kussakin yksittäistapauksessa.

Oikeusministeriö ei ylimpänä vaaliviranomai-
sena ole saanut kansalaisilta palautetta vaalike-
räyksen järjestämisestä tai järjestelyistä. Mainit-
takoon kuitenkin, että valtioneuvoston apulaisoi-
keuskansleri totesi 30.3.2005 (Dnro 1149/1/04)
antamassaan vastauksessa erääseen kanteluun,
ettei hänellä ollut huomautettavaa oikeusministe-

riön vaalikeräystä koskevaan ohjeistukseen ja ettei hän pitänyt kantelijan esittämää epäilyä siitä, että vaalikeräyksen toimittaminen saattaa muodostua joillekin henkilöille äänestämisen esteeksi, siinä määrin aiheellisena, että oikeuskanslerin pitäisi puuttua siihen.

Koska palautetta vaalikeräyksestä ei oikeusministeriölle ole juuri tullut, se kertonee siitä, että vaalikeräykset sujuvat vaalipaikoilla lupaehdojen mukaisesti ja hyvässä yhteistyössä kerääjien, vaalivirkailijoiden ja äänestäjien kesken.

Tästä syystä asiaan liittyviä selvityksiä tai tutkimuksia ei ole toistaiseksi ollut tarpeen tehdä.

Vaalikeräysperinne aloitettiin vuonna 1907 toimitetuissa ensimmäisissä eduskuntavaaleissa tuberkuloosipotilaiden auttamiseksi. Nykyään keräys tukee kotimaan vammais- ja terveystyötä 18 merkittävän vammais- ja terveystyön kautta. Mielestäni vaalikeräys on arvokas ja kyseisille järjestöille merkittävä perinne, jonka ei voida nykytiedon valossa katsoa aiheuttavan haittaa vaalien asianmukaiselle toimittamiselle.

Helsingissä 10 päivänä heinäkuuta 2014

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 509/2014 rd undertecknat av riksdagsledamot Pauli Kiuru /saml:

Har det gjorts utredningar om hur penninginsamlingsverksamheten på röstningsställena påverkar valdeltagandet,

har medborgarnas åsikt om insamlingsverksamheten på röstningsställena utretts,

har de organisationer som har beviljats tillståndet utvecklat eller håller de på att utveckla bestående nyttjanderätt som försätter olika aktörer i ojämlik ställning och

finns det orsak att i fortsättningen freda valevenemanget för dess huvudsakliga syfte och förbjuda all aktivitet vid sidan om valet?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Enligt 56 § och 72 § i vallagen (714/1998) får på ett förhandsröstningsställe eller i vallokal på valdagen eller i dess omedelbara närhet inte under röstningstiden hållas tal, uppsättas anslag eller utdelas tryckta eller skrivna upprop, och väljarnas valfrihet får inte heller på något annat sätt utsättas för påverkan eller försök därtill. Röstningen ska ordnas så att valhemligheten bevaras. De närvarande ska iaktta de föreskrifter som valfunktionärerna meddelar för upprätthållandet av ordningen och för tryggandet av en störningsfri röstning.

I justitieministeriets valänvisning till valfunktionärer på förhandsröstningsstället och till valnämnderna som sköter röstningen på valdagen konstateras bland annat att de organisationer som Polisstyrelsen har beviljat tillstånd till penninginsamling har rätt att samla in pengar på ett förhandsröstningsställe och en vallokal på valdagen. Detta förutsätter att insamlingen ordnas så att valmyndigheterna inte i något skede blir tvungna att delta i uppgifter som hänför sig till insamlingen och så att insamlingen inte på något sätt stör röstningen. Insamlingen ska dessutom ordnas så att väljarna inte kan bli av den uppfattningen att de måste delta i insamlingen för att kunna rösta eller att insamlingen på något sätt hör till röstningen. Dessa samma krav nämns även i Polisstyrelsens tillståndsvillkor.

I justitieministeriets valänvisning konstateras ytterligare att för insamlingsskrinet och personen som övervakar skrinet ska i mån av möjlighet ordnas en lämplig plats i röstningsstället och att platsen ska vara tillräckligt långt ifrån den egentliga röstningsplatsen för att säkerställa att insamlingen inte stör röstningen eller väljarna. Om omständigheterna på förhandsröstningsstället är sådana att insamlingsverksamheten inte kan ordnas enligt förutsättningarna i valänvisningen, kan insamlingen inte tillåtas. Valfunktionärerna ska avgöra detta separat i varje enskilt fall.

Justitieministeriet har i egenskap av högsta valmyndighet inte fått kommentarer från medborgare om ordnandet av valinsamlingar eller om valinsamlingarnas arrangemang. Det kan dock nämnas att statsrådets biträdande justitiekansler i sitt svar på en klagan av den 30 mars 2005 (Dnr 1149/1/04) konstaterade att han inte hade något att anmärka på i justitieministeriets anvisningar

om valinsamlingar och att han inte betraktade klagandens misstankar om att valinsamlingarna kan hindra vissa personer från att rösta befogade i den mån att justitiekanslern borde ingripa i ärendet.

Den knappa responsen om valinsamlingarna kan anses tyda på att valinsamlingarna sker i enlighet med tillståndsvillkoren och i gott samarbete mellan insamlare, valfunktionärer och röstande. Av denna anledning har det tills vidare inte varit nödvändigt att genomföra utredningar eller undersökningar kring ärendet.

Valinsamlingstraditionen började år 1907 i samband med det första riksdagsvalet då insamlingen ordnades för att hjälpa tuberkulospatienter. I dag ordnas insamlingen för att stöda det inhemska handikapp- och folkhälsoarbetet via 18 betydande handikapp- och hälsoorganisationer. Jag ser valinsamlingen som en värdefull tradition som har en stor betydelse för dessa organisationer och som i ljuset av dagens kunskap inte kan anses störa att val förrättas på behörigt sätt.

Helsingfors den 10 juli 2014

Justitieminister Anna-Maja Henriksson